

רעיונות לפרשת אמור

הרב עזריאל אריאל

וקידשתו

פרשת השבוע, פרשת אמור, מאריכה להסביר את הדינים המיוחדים החלים על הכהנים: חובותיהם וזכויותיהם, האחריות המוטלת עליהם ואחריותו של העם כלפיהם. מעבר לכל הדינים המפורטים, ישנה הנחיה כללית אל העם כולו, כיצד להתייחס אל הכהנים: "וקידשתו, כי את לחם א-להיך הוא מקריב, קדוש יהיה לך, כי קדוש אני ה' מקדישכם." כמה וכמה קדושות נפגשות כאן יחדיו: קדושת הכהן וקדושת ישראל, קדושה הנקנית בעמל האדם וקדושה הבאה בבחירה א-להית, ועל כולם חופפת קדושתו של מלך מלכי המלכים: "כי קדוש אני ה' מקדישכם."

הציווי הראשון הוא לקדש את הכהן באופן מעשי: "וקידשתו". משמעות הציווי מטילה על העם כולו את האחריות לכפות על הכהן את הנהגת הקדושה שהוא מחוייב בה, ולחייב אותו לפרוש מן האשה האסורה עליו. הנימוק לכך גם הוא הקדושה המעשית של הכהן: "כי את לחם א-להיך הוא מקריב". אך לא זו בלבד. הנהגות הקדושה נובעות מקדושה מקורית, שלא נוצרה ביד אדם אלא בידי הקב"ה. היבט זה של קדושה - לא מוטל על האדם ליצור אותו אלא להכיר בו ולכבד אותו: "קדוש יהיה לך" - לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה (רש"י). על כן גם הנימוק להנהגה זו אינו דבר מעשי אלא סגולת הכהונה, הנובעת במישרין מקדושת ה': "כי קדוש אני ה' מקדישכם."

קדושה סגולית זו, לא לשבט הכהונה בלבד היא נתונה. לא נאמר "מקדשם" - לכהנים, אלא "מקדישכם", לעם ישראל כולו (ראב"ע). כי קדושתו היתרה של הכהן לא באה ליצור ניגוד בינו לבין המון העם. להיפך. קדושתו של העם כולו, אשר נבחר להיות "ממלכת כוהנים וגוי קדוש" באה לידי ביטוי מיוחד בקדושה המיוחדת לכהנים, שהם שלוחיו לעמוד בשמו בפני ה' א-להיו.

החמץ והעצמאות

שני קרבנות מנחה מלווים את ספירת העומר: האחד - בראשיתה, והשני - בסופה. הקרבן הראשון, קרבן העומר, הוא קרבן מצה. הקרבן השני, קרבן שתי הלחם, הוא קרבן חמץ. "סולת תהיינה, חמץ תאפינה, ביכורים לה". קרבן זה, של חמץ, מנוגד הוא לכל שאר המנחות המובאות במקדש, עליהן נאמר "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה לה."

כדי להבין את ההבדל שבין הקרבנות עלינו לחזור להבנת ההבדל שבין החמץ לבין המצה. המיוחד במצה הוא היותה "לחם עוני", דהיינו, קמח ומים ללא כל תוספת. הצורה שהלש קבע לבצק היא צורתו הסופית, ללא כל שינוי. בחמץ, לעומת זאת, ישנה פעילות עצמאית. התסיסה של השמרים מתפיחה את העיסה ונותנת לה צורה שונה לחלוטין ממה שהיתה לה קודם. מעלה גדולה יש למצה, המבטאת את האדם כפי שנברא ע"י הקב"ה. זהו הטבע האנושי הבריא שלא הסתבך בסיבוכי החיים. "אשר עשה הא-להים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים". החמץ, לעומתו, מסמל את האדם הפועל באופן עצמאי, מבלי לראות את עצמו מחוייב למה שטבע בו הבורא. על כן דינו של החמץ בפסח הוא שריפה. על כן אי אפשר להביא קרבן חמץ לבית המקדש המבטא את שאיפתו של האדם להקריב את עצמו בפני בוראו.

קלקול זה, של החמץ, יש לו תיקון. "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". אם העצמאות

האנושית מקבל על עצמה את ההדרכה של התורה - אין בה כל שלילה. להיפך. יש בה שכלול של מעשה בראשית, "אשר ברא א-להים לעשות" ע"י האדם הממשיך את המפעל הא-להי. לכן בשבועות, חג מתן תורה, מביאים אנו קרבן של חמץ. כי התורה היא המדריכה אותנו כיצד לגלות שעצמאותנו אינה פריקת עול אלא קבלתו באהבה, וחירותינו אינה אלא לקיחת אחריות אישית ולאומית לביצוע כל הדברים החרותים על לוחות הלב. ראויים הדברים למדינת ישראל בשבוע בו היא נכנסת לשנת החמישים לעצמאותה. ובה יתקיים "וקידשתם את שנת החמישים שנה, וקראתם דרור בארץ..."

קוצר ומאמין בחי העולמים

וכי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה, והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן". על קרבן זה, של ראשית הקציר, אומרים חז"ל כי קרבן תודה הוא. החקלאי אשר זרע בדמעה ועומד לשאת את אלומותיו ברנה, מודה לאדון הכל, המשיב את הרוח, מוריד את הגשם ונותן טל ומטר לברכה על פני האדמה.

שונה הוא קרבן-תודה זה משאר קרבנות התודה. אין הוא בא על דבר היוצא ממנהגו של עולם. להיפך, כל כולו לא בא אלא על קיומו של הטבע הקבוע (מהר"ל, אור חדש ו' י"א). מדריגה גבוהה של אמונה נדרשת כדי להודות על ברכת ה' הבאה בדרך הטבע.

הנהגה א-להית זו, ייחודית היא לארץ ישראל, הנס אשר בתוך מערכות הטבע; לעומת הנהגת ה' ביציאת מצרים ובמדבר, שהנהגה של נס היתה. על כן אמרו חז"ל במדרש (ויק"ר כ"ח ו'): "אל תהי מצוות העומר קלה בעיניך, שהרי בזכות העומר ירש אברהם את הארץ". ואכן, המצוה הראשונה אשר קיימו ישראל בבואם לארץ ישראל בימי יהושע בן נון לא היתה אלא הקרבת העומר. להורות כי זוהי הנהגת ה' את עמו בארץ הקודש: הארץ אשר אפילו גרגרי החול שלה אינם חול כי אם קודש נעלם; הארץ אשר כל מהלך הטבע שלה הוא נס נסתר. ועל כן הלכי הגאולה המתרחשים בה - בדרך הטבע הם באים.

הכהן - על החיים ועל המוות

פרשת השבוע פותחת בהלכות קדושתם של הכהנים. אמנם כל ישראל מצווים על "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". אך ציווי מיוחד מופיע בכהנים: "לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטת". בכל ישראל הנימוק הוא "כי עם קדוש אתה לה' א-להיך". ואף בכהנים הנימוק הוא: "קדושים יהיו לא-להיהם". אך אז עולה השאלה: אם האיסור לקרוח ולשרוט על המת אמור בכל ישראל, כביטוי לקדושתם המיוחדת, מדוע חזר ונשנה ציווי זה בכהנים?

תורת ישראל - תורת חיים היא. לא תורה של "זבחי מתים". אין אנו יראים מן המפגש עם המוות. אך מצד שני, אין חיינו סובבים סביב אותו מפגש. יודעים אנו כי העולם הזה צועד לקראת תיקונו והשלמתו בעולם שכולו טוב. על כן, כל מפגש קרוב עם המוות - טומאה יש בו. ובעוד שכל העמים שמסביב נהגו לבטא את אבלותם על ידי חבלה בגופם של האבלים, הדבר נאסר על עם ישראל. ההלכה אף מצווה שלא להתאבל יותר מידי. כל זאת - כביטוי לאמונה בהישארות הנפש. המוות איננו "תחנה סופית" של החיים. הוא מעבר משלב לשלב ומעולם לעולם, מחיים מצומצמים לחיים גדולים בהרבה. על כן יש באבלות צער גדול, על הפרידה מן הנפטר, אך אין ייאוש הנובע מן המפגש עם החידלון.

הכהן - יותר מאשר כל העם, והכהן הגדול - יותר מאשר שאר הכהנים - מצווים להתרחק מן המפגש המדכא עם המוות. על כן נאסרה עליהם טומאת המת, והכהן הגדול נאסר להיטמא אף לקרוביו. תפקידם של הכהנים הוא להעמיק את ערכם של החיים. אין הם הולכים בדרכם

של כהני האליל, בעלי האוב והדורשים אל המתים, המשליטים את המוות על עולמם של החיים. על כן, כאשר התודעה בדבר ערכם של החיים נפגעת - והדבר בא לידי ביטוי בתופעות חמורות של רציחה בשגגה - דווקא הכהנים הם הנושאים באחריות לכך. ערי המקלט - כולן - היו ערי מושב לכהנים. והרוצח היה יושב בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול.

בן אשה ישראלית

שני אנשים עברים נצים במחנה. האחד - איש הישראלי, יהודי בכל רמ"ח ושס"ה. ולעומתו - בן הישראלית. גם הוא יהודי על פי ההלכה, אולם אביו מצרי. לכאורה היה עלינו לייחס את דברי הגידוף שלו למוצאו הביולוגי, להיותו "בן איש מצרי". אולם לא כך הם הדברים. התורה מכנה אותו שוב ושוב בכינוי "בן הישראלית". לאמור, לא מוצאו המצרי הוא מקור הבעיה. הרי רבים מגדולי האומה היו דווקא צאצאי גרים: "מבני בניו של סיסרא לימדו תורה בירושלים. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק". ומי לנו גדול מעמוד התורה שבעל-פה, אביהם של כל "בני עקיבא" - ר' עקיבא, שבא ממשפחת גרים, ואף יש אומרים כי הוא הוא מבני בניו של המן שלימד תורה בבני ברק? בולט אפוא כי המגדף אינו מוצג כ"בן איש מצרי", כי אם בתור "בן הישראלית", בנה של אם יהודייה מבטן ומלידה, אשר שמה המלא נתפרסם בכתוב: "שלומית בת דברי".

מין הרב קוק זצ"ל ("שמונה קבצים", קובץ ה' ס' רל"ח) רואה בפרשה זו מקור להבנה של מאבק איתנים אשר התקיים מאות בשנים לאחר יציאת בני ישראל מן המדבר. "איש הישראלי" - אינו אלא ר' עקיבא. ו"בן הישראלית", אינו אלא "אותו האיש", מייסדה של הנצרות.

זיהוי זה עולה מתוך שתי התכונות הנרמזות בשם אמו של "בן הישראלית": האחד - כשרון דיבור ותעמולה. "בת דברי". השני הוא תוכן התעמולה שלה, בהיותה קוראת שלום לכל, לכל בני האדם ולכל העמים, הצודקים ועושי העוול, הצדיקים והרשעים, עד כדי הגשת הלחי השנייה. "שלומית" שמה. מבקש הוא "אותו האיש", שהוא בעצמו ממזר היה, את "דמעת העשוקים", הממזרים, אשר סובלים בעוון הוריהם. מבקש הוא להכשירם לבוא בקהל בניגוד להלכה הפסוקה, ומתוך כך מבקש הוא ליצור דת חדשה אשר תקרא בשם האהבה והחסד לכל ותבטל את המחוייבות לחוקים ולהלכה (מדרש רבה בסוף הפרשה). תעמולה זו - המתנכרת לייחודו של העם היהודי ומבקשת להשלים עם כל רשע, תוך התבוללות בעמים והולדת בן מאיש מצרי - היא התעמולה של "אותו האיש", שהוא הוא "בן הישראלית". מוצאו מישראל, אך זהותו כבר אחרת. ומתוך כך הוא משמיע דברי חירוף וגידוף כלפי שמיא. "ויקוב בן הישראלית את השם ויקלל".

מול "בן הישראלית", הממזר המגדף, עומדת אישיות הפוכה, אישיותו של ר' עקיבא. לא רחמנות מזוייפת וחולשה פנימית מאפיינות אותו, כי אם עוצמה וגבורה. "כי כאיש גבורתו". גבורה צבאית, בהיותו נושא כליו של בר-כוכבא, וגבורה רוחנית, בהיותו עמוד ההלכה והתורה שבעל-פה, עד כדי מסירות נפש על הלכה פעוטה של נטילת ידיים. "כולהו אליבא דר' עקיבא". מתוך כך אין הוא מטשטש את הזהות היהודית הנרמסת תחת מגפי שלטונה של רומא. מלא הוא גאון לאומי ונכונות להילחם למען גאולת העם בצבא בר-כוכבא. "הישראלית" - הוא מכונה. זהו ר' עקיבא: "איש הישראלי". הוא - שחיזק וביסס את שאיפת הגאולה, הוא - שהקים את בניינה של התורה שבעל-פה, הוא שנתן בידי האומה הישראלית את הכלים הרוחניים להתמודד עם התעמולה של הנצרות.

"הוא איש הישראלי" בעומק יסודו הפנימי, למרות שהוא בן גרים בחיצוניותו, והוא הכוח המגן נגד נקיבת השם של בן האשה הישראלית... אותה הקוראה שלום לכל ונטולת המון

דיבורים... 'שלומית בת דברי'... עד אשר פורש המשפט. 'וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק'" (מין הרב קוק שם).